

Бүлэг сэдэв	Ажлын хуудасны нэр	Ажлын хуудасны дугаар	Танин мэдэхүйн түвшин		
			Мэдэх, ойлгох	Задлан шинжлэх	Үнэлэх, бүтээх
Нэр язгуур үндсийг зөв бичих	Нэр үйл язгуур үндсийг бичиж суръя.	1-5			
	Холбох эгшгийн дүрмийг мэдье.	6-8			
	Үйл үгийн хэвийн дагаврыг бичиж суръя	9-12			
	Үйл үгийн байдлын дагаврыг бичиж суръя	13-16			
	Өөрийгөө сориороой	17			
Холбох, төгсгөх нөхцөлийг зөв бичих	Үндэсний бичгээр бичсэн эхийг шударга унши	18-21			
	Үйлийн холбох нөхцөлийг бичиж суръя	22-27			
	Үйлийн төгсгөх нөхцөлийг бичиж суръя	28-33			
	Өөрийгөө сориорой	34-35			

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Агуулгын товч тайлбар:

Монгол бичигт нэр үгийн язгуур үндэс нь эгшиг ба гийгүүлэгчээр төгсөнө. ‘а,э’, ‘у,ү’, ‘и’ эгшгээр төгсөх нь элбэг. Хэн? Юу? гэсэн асуултад хариулагдах үгийг олохын тулд дараах нөхцөлтэй үгсийг ажиглаарай. Учир нь нэр үгийг дараах нөхцөлөөр таньж болно. чүүд- олон тооны дагавар, ийг- ЗТЯ-ын нөхцөл, ийн- ХТЯ -ын нөхцөл, НТЯ-д байгаа үгс хэн? Юу? гэсэн асуултад хариулагдана.

Даалгавар

1

Дасгал 1

Алхам 1. Эхийг уншиж, хөрвүүлэн бичээрэй. **Алхам 2** Асуултад хариулагдах

Үсгийн үндэсний бичигт хэрхэн бичигддэг? Үсгийн үндэсний бичигт хэрхэн бичигддэг? Үсгийн үндэсний бичигт хэрхэн бичигддэг?

Хөрвүүлэн бичээрэй.

ялгаж бичээрэй.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Дасгал 2 Эгшгээр төгссөн нэр үндсийг үндэсний бичгээр бичиж, бүлэглэн тогтооё.

Алхам 1 Дараах нэр үндсийг уншъя.

	Орхиц "а", "э"- гээр төгссөн нэр үндэс									
Нэр үгс	ᠠᠨᠠ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢᠰ	ᠠᠨᠢᠯ	ᠠᠨᠢᠯᠠ	ᠠᠨᠢᠯᠢ	ᠠᠨᠢᠯᠤ	ᠠᠨᠢᠯᠦ	ᠠᠨᠢᠯᠦᠰ	ᠠᠨᠢᠯᠦᠰᠢ
Орчин цагийн галигаар бичээрэй										

ТАНД ТУСЛАМЖ
 Нэр язгуур, үндэс нь орхиц "а", "э"-ээр төгсөх нь элбэг. Ийм үгсийг бүлэглэж бичих нь үгийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ. Үгийн 1 дүгээр үеийн эгшгээ дагуулж уншаарай

Алхам 2 Дараах бүлэг үгсийг орхиц "а,э" -ээр төгсгөж бичээрэй.

	Орхиц "а", "э"- гээр төгссөн нэр үндсийг зөв бичээрэй.									
Нэр үгс										
Орчин цагийн галигаар бичээрэй	зах	ая	ээл	нэр	сүх	дэр	ах	тал	савх	бэх

ТАНД ТУСЛАМЖ
 Орхиц "а,э" ээр төгссөн нэр үндсийг хөрвүүлэн бичихдээ, эр үг, эм үг алийг нь бичиж байгаагаа бодож бичих нь зөв шүү. Үгийн 1 дүгээр үед орсон эгшгийг анхаараарай.

Нэр үйл язгуур үндсийг зөв бичих

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Алхам 3 Сүүл "а,э" зэр төгссөн үгсийг галигаас хөрвүүлээрэй.

ᠠᠭᠤᠯᠠ	ᠶᠡᠷᠲᠡ	Агула, эртэ,
ᠬᠡᠴᠡ	ᠰᠠᠷᠠ	хэцэ, сара, хогула,
ᠳᠤᠷᠠ	ᠬᠣᠯᠠ	дура, хопа, нара,
ᠪᠤᠲᠤ	ᠤᠳᠡ	бута, үдэ, бүсэ,
ᠶᠡᠶᠢᠯᠢ	ᠬᠠᠳᠠ	үйилэ, хада, ама

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Алхам 4 Дараах "и" төгсгөлтэй нэр үгсийг хөрвүүлэн бичээрэй.

Малгай, идэвх, бурхи,
хил, ххир, хань, хонь,
хээл, шөнө, ааль, дүр,
унь, эгч, багш, ааш,
дэлхий, дарь, хууль,

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ТАНД ТУСЛАМЖ
Кирилл бичигт ь,и,
давхар гийгүүлэгчээр
төгссөн үгсийг үндэсний
бичигт "и" гээр төгсгөж
бичээрэй.

Агуулгын товч тайлбар:

Монгол бичигт нэр язгуур үндэс нь гийгүүлэгчээр төгсөнө. Гийгүүлэгчээр төгссөн нэр үндэс нь **ЗӨӨЛӨН ДЭВСГЭР** үсэг буюу н,м,л,нг /НАМЛАНГ, ХАТУУ ДЭВСГЭР үсэг буюу б,г,р,с,д /БАГАРСАД/ -аар төгсөнө.

ᠠᠭᠤᠯᠠ	ᠶᠡᠷᠲᠡ	ᠠᠭᠤᠯᠠ	ᠶᠡᠷᠲᠡ
ᠬᠡᠴᠡ	ᠰᠠᠷᠠ	ᠬᠡᠴᠡ	ᠰᠠᠷᠠ
ᠳᠤᠷᠠ	ᠬᠣᠯᠠ	ᠳᠤᠷᠠ	ᠬᠣᠯᠠ
ᠪᠤᠲᠤ	ᠤᠳᠡ	ᠪᠤᠲᠤ	ᠤᠳᠡ
ᠶᠡᠶᠢᠯᠢ	ᠬᠠᠳᠠ	ᠶᠡᠶᠢᠯᠢ	ᠬᠠᠳᠠ

Хөрвүүлэн бичээрэй.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ТАНД ТУСЛАМЖ
Үйл үг байрлалаын
хувьд өгүүлэбэрийн
дунд буюу эцэст
байрладаг.
Яана, яаж, яа?
гэсэн асуултад
хариулагдах үгсийг
ялгахын тулд нэрийн
нөхцөл аваагүй үгсийг
түүж болно.
Тэгээд асуултаа
тавьж үгсээ
бүлэглээрэй.

Дасгал 4 Гийгүүлэгчээр төгссөн нэр үндсийг уншиж, хөрвүүлэе.

Алхам 1 Хөрвүүлж бичээрэй.

ᠰᠣᠨᠢᠨ	ᠬᠤᠨ
ᠵᠤᠨ	ᠬᠦᠨ
ᠵᠠᠮ	ᠭᠡᠮ
ᠲᠡᠷᠡᠯ	ᠴᠠᠳᠠᠯ
ᠳᠠᠳᠠᠯ	ᠭᠠᠯ

Сонин Хун

Зун Хүн

Зам Гэм

Төрөл Чадал

Дадал Гал

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Сурагчийн нэр: ..... Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Алхам 2 Дараах гийгүүлэгчээр төгссөн үгсийг уншиж, хөрвүүлээрэй.

Хөрвүүлээрэй.	ᠠ	ᠨ	ᠮ	ᠣ	ᠠ	ᠢ	ᠨ	ᠠ	ᠢ	ᠠᠨ	ᠨᠢ	ᠨᠠ	ᠨᠡ
	ол												

Алхам 3 Дээрх үгсийг төгсгөлөөр нь бүлэглэн ялга.

Гийгүүлэгчээр төгссөн /эм үг /						Гийгүүлэгчээр төгссөн /эр үг /					

Алхам 4 Дараах гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үгсийг хөрвүүлэн бичээрэй.

"д", "л", "р", "с" гийгүүлэгчээр төгссөн үгс өглөө. Үүнтэй адил бичдэг дараах үгс байна. Хөрвүүлж бичээрэй.

	"д" гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үгс					"л" гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үгс				"р" гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үгс				"с" гийгүүлэгчээр төгссөн үгс					
	наад	дал	нэгд	од	үйлд	арил	дийл	тайл	судал	анхаар	гар	дүүр	тохир	үүр	чир	хүр	баяс	дас	нис

Алхам 5 Дараах гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үгсийг хөрвүүлэн, хичээнгүй бичээрэй.

А. -га- залгаж бичье.   Б.

А.   Б.

гар ..... айлд .....
 бос ..... бэлд .....
 хүр ..... сүйд .....
 буцал ..... үүс .....
 ол ..... сур .....
 сал ..... багас .....
 нор ..... ис .....

.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

ТАНД ТУСЛАМЖ
 "с", "д", "р", "л" гийгүүлэгчээр төгссөн үгсийн араас бусдаар үйлдүүлэх хэвийн -га4 дагавар залгаж дуудаж болж байвал үйл үгийг дэвсгэрлэж бичиж болно.

..... төгсгөлтэй нэр язгуур ..... ээр төгссөн ..... үйл язгуурыг бичиж сурлаа. Цаашид үгийн язгуур үндсийг бүлэглэн, жагсаалт үүсгэж ижил төстэй шинж, утгыг тунгааж, бодож бичиж сурах нь чухал шүү. Үгийн сангаа үргэлж нэмэгдүүлж байгаарай. 7 хоногийн дараа дахин нэг хараарай. Дууссан..... он ..... сар ... өдөр

Нэр үйл язгуур үндсийг зөв бичих

Сурагчийн нэр: ..... Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Агуулгын товч тайлбар:

Монгол бичигт үйл язгуур үндэс нь эгшиг болон гийгүүлэгчээр төгсөнө. Эгшгээр төгссөн үйл язгуур, үндсийг бүлэглэн үзнэ.

Дасгал 5 Эгшгээр төгссөн үйл язгуурыг зөв бичээрэй.

Алхам 1 Дараах үгсийг хөрвүүлж бичээрэй.

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ	ᠠ	ᠨ	ᠮ	ᠣ	ᠠ	ᠢ	ᠨ	ᠠ	ᠢ	ᠨ	ᠠ	ᠢ	ᠨ
Хөрвүүлээрэй	Хар - үз												

Алхам 2 Дээрх үгсийг бүлэглэн ялгая.

Эгшгээр төгссөн /эр үг /						Эгшгээр төгссөн /эм үг /					

Алхам 3 Дараах эгшгээр төгссөн үйл үгсийг хөрвүүлэн бичээрэй.

"а" эгшгээр төгссөн үг			"э" эгшгээр төгссөн үгс					"у" эгшгээр төгссөн үгс				"ү" эгшгээр төгссөн үгс			"и" эгшгээр төгссөн үгс			
зас	дав	хяна	хэл	эвлэ	хүс	үз	шив	сэх	харна	хас	яв	оё	гүй	нүд	төр	Давш	тарь	захь

ТАНД ТУСЛАМЖ
 Үйл язгуур үндсийг төгсгөлөөр нь бүлэглэж өгсөн. Хөрвүүлэг хийхдээ ийнхүү ижил төгсгөлтэй үгсээ тогтооход хялбар арга юм.

Алхам 4 Дараах эгшгээр төгссөн үйл үгсийг хөрвүүлэн, хичээнгүй бичээрэй.

А. Галиг Кирилл Б. Галиг Кирилл А. Б.

Саг-а	.....	Хурийа	.....	.....	.....
хаг-а	.....	милиа	.....	.....	.....
гэгэ	.....	инийэ	.....	.....	.....
жиги	.....	хүлийэ	.....	.....	.....
богу	.....	орийа	.....	.....	.....
сагу	.....	үлийэ	.....	.....	.....
нэгү	.....	булийа	.....	.....	.....

ТАНД ТУСЛАМЖ
 Урт эгшигтэй үйл язгуурыг бичихдээ А хэсэг **ЭГЭ** гэсэн бүтэцтэй, Б хэсэгт **ИЙЭ** гэсэн бүтэцтэйгээр бичихэд анхаараарай.

..... ээр төгссөн .....үйл язгуурыг бичиж сурлаа.
 Үгийн сангаа үргэлж нэмэгдүүлж байгаарай. Үгийн баялагаа нэмэгдүүлэх нэгэн арга бол хийсэн зүйлээ эргэж нэг харах байдаг. Мэдлэг гүн бат байхын үндэс нь сэргээн давтах учраас ДЭВТРЭЭСЭЭ хийсэн зүйлээ эргэн харах цаг өөртөө гаргаарай.

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Агуулгын товч тайлбар:

Гийгүүлэгчээр төгссөн үйл язгуур үндсийг зөв унших бичих, төсөөтэй шинжээр нь бүлэглэн, нүдэлнэ. Үйл язгуур нь хувилах үсгээр төгссөн эсэхийг тогтооно.

Дасгал 6

Алхам 1 Дараах үгсийг уншиж, зөв харгалзуулаарай.

ᠮᠤᠩᠭᠡᠨ	ᠠ	ᠪ	ᠪᠢ	ᠪᠢ	ᠳ	ᠳᠡ	ᠳᠡ	ᠳᠡ	ᠳᠡ	ᠳᠡ	ᠳᠡ	ᠳᠡ	ᠳᠡ
	ᠠ	ᠪ	ᠪᠢ	ᠪᠢ	ᠳ	ᠳᠡ	ᠳᠡ	ᠳᠡ	ᠳᠡ	ᠳᠡ	ᠳᠡ	ᠳᠡ	ᠳᠡ
Кирилл үг	А	Б	В	Г	Д	Е	Ё	Ж	З	И	Й	К	Л
	өмс	үүр	хубил	бос	сур	зор	сал	хөтөл	нис	хөдөл	ол	хайл	сөр
				И									

Алхам 2 Дээрх үгсийг төгсгөлөөр нь бүлэглэн ялга.

Гийгүүлэгчээр төгссөн /эм үг /						Гийгүүлэгчээр төгссөн /эр үг /							

Алхам 3 Дараах гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үгсийг хөрвүүлэн бичээрэй.

Ийм төгсгөлтэй үгсийг олж гүйцээж бичээрэй. Үүнтэй адил бичдэг дараах үгс байна.

Үүнтэй адил бичээрэй

"д" гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үгс					"л" гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үгс				"р" гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үгс					"с" гийгүүлэгчээр төгссөн үгс				
наад	дад	нэгд	олд	үйлд	арил	дийл	тайл	судал	анхаар	гар	дүүр	тохир	үүр	чир	хүр	баяс	дас	нис

Алхам 4 Дараах гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үгсийг хөрвүүлэн, хичээнгүй бичээрэй.

А. -га- залгаж бичье.

Б.

А.

Б.

- гар .....
- бос .....
- хүр .....
- буцал .....
- ол .....
- сал .....
- нор .....

- айлд .....
- бэлд .....
- сүйд .....
- үүс .....
- сур .....
- багас .....
- ис .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ТАНД ТУСЛАМЖ
 "с", "д", "р", "л" гийгүүлэгчээр төгссөн үгсийн араас бусдаар үйлдүүлэх хэвийн -га- дагавар залгаж оуудаж болж байвал үйл үгийг дэвсгэрлэж бичиж болно.

Гийгүүлэгчээр төгссөн .... үйл язгуурыг бичиж сурлаа. Холбох эгшгийн дүрмийг ..... ойлголоо.

Дууссан: .....он .....сар .....өдөр

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

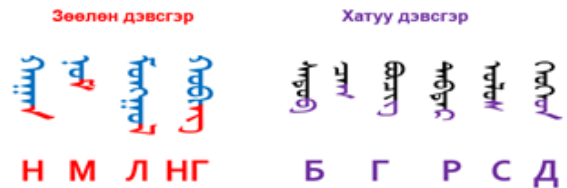
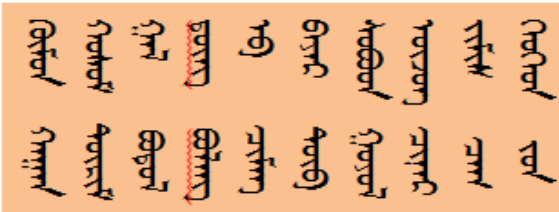
Агуулгын товч тайлбар:

Үйл язгуур үндсийн төгсгөлд тохиолдох дэвсгэр үсгүүдийг таньж, холбох эгшгийн дүрмийн дагуу хувилгах дадлага хийнэ. Үйл язгуур Л гийгүүлэгчээр төгсөнө.

Дасгал 1 Дэвсгэр гийгүүлэгчээр төгссөн үгсийг уншъя.

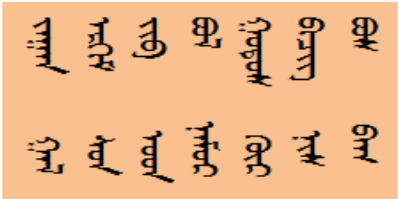
Алхам 1. Дэвсгэр үсгийн тухай ойлголтоо сэргээе.

Дараах үгсийг уншиж, төгсгөлөөр нь бүлэглэж хөрвүүлж бичээрэй.

Зөөлөн дэвсгэрээр төгссөн үг	Хатуу дэвсгэрээр төгссөн үг

Алхам 2 Гийгүүлэгчээр төгссөн нэр, үйл үгсийг бүлэглээрэй.

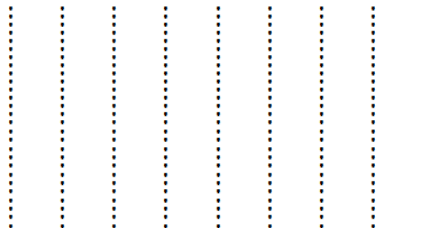

Гийгүүлэгчээр төгссөн нэр үг	Гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үгс

Дасгал 2

Алхам 1 Гийгүүлэгчээр төгссөн үгсийг галигаас хөрвүүлээрэй.

Эгүр, нис, нагад,
тайл, хөб, судул,
гар, дас, од, тохир,
байас, нигэд,
дэйил, сун, үйлэд,
ангхар, сур, бос, аб,

ТАНД ТУСЛАМЖ
Үйл үгс Н,Б,Д,Р,С,Л /НАБДАРСАЛ/гийгүүлэгчээр төгсдөг. Энэ 6 үсгийг ХУВИЛАХ үсэг гэнэ.

Алхам 2 Дараах хувилалыг ажиглаж, гийгүүлэгчээр төгссөн үгийг хувилгая.

Гийгүүлэгчээр төгссөн үйл язгуур үндсийн хувилал				Гийгүүлэгчээр төгссөн үйл язгуур үндсийн хувилал			

ТАНД ТУСЛАМЖ
ХУВИЛАХ ҮСЭГ - эер төгссөн үйл үгэнд **ЯГАНМОЛОР** буюу **Я,Г,Н,М,Л** гийгүүлэгчээр эхэлсэн дагавар, нөхцөл залгавал **гэдэс жийрэглэнэ.**

Сурагчийн нэр: .....

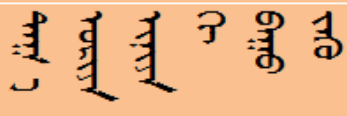
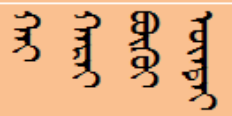
Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Алхам 5 Дараах үгсийг бусдаар үйлдүүлэх хэвийн дагавраар хувилгаарай.

Хүлээ	үлдээ .....
Асуу	бэлд .....
Бай	жолоод .....
Бүт	нис .....

Үгэнд нөхцөл залгаж тухайн бүтээврийн утгыг таньж болно. Хий – хийлгэ, буу – буулга, гүй -гүйлгэ, яв-явуул, дуул-дуулуул, гар-гарга гэсэн үгс тухайн үйлийг өөрөө хийгээгүй, бусад хүнээр хийлгэж байгаа утга илтгэж байна.

Алхам 6 Дараах үгсийг -лга⁴ дагавраар хувилгаарай.

Урт эгшгээр төгссөн үгс	Хос эгшгээр төгссөн үгс
	

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ТАНД ТУСЛАМЖ
Бусдаар үйлдүүлэх хэвийн -лга⁴ дагавар нь хувилагч үсгээр эхэлдэг боловч түүнийг зөвхөн урт ба хос эгшгээр төгссөн үгэнд л залгаж бичнэ.
 Нэр үгэнд л залгадаг дагавар боловч утгаараа бусдаар үйлдүүлэх хэвийн дагавар болдог тул шинэ үг бүтээх дагавартай андуурахгүй байх нь чухал.

Алхам 7 Хэвийн дагаврыг үндэсний бичгээр бичээрэй.

Өөрөө үйлдэх хэв	Бусдаар үйлдүүлэх хэв					Бусдын эрхэнд үйлдэгдэх хэв	Бусадтай хамтран үйлдэх хэв	Бусадтай харилцан үйлдэх хэв
	0	- уул ²	-аа ⁴	-лга ⁴	-га ⁴			
Үндэсний бичгээр бичээрэй.								

Жич: Яв, ир, оч, гар, тарь, бод, мэд, үйлд, сонс... гэх мэт үйл үгс нь өөрөө үйлдэх хэвд байна. Учир нь тухайн үйл үгс дээрх хэвийн дагавруудын аль нэгээр хувилаагүй байна. Үндсээрээ байгаа үйл үг бүхэн өөрөө үйлдэх хэвд байна.

Алхам 8 Өгсөн үг хэвийн ямар дагавартай байгааг хүснэгтэд тэмдэглээрэй.

Хэвийн дагавар	Өөрөө үйлдэх хэв	Бусдаар үйлдүүлэх хэв	Бусдын эрхэнд үйлдэгдэх хэв	Бусадтай хамтран үйлдэх хэв	Бусадтай харилцан үйлдэх хэв
Жишээ					
ололц					
жагсаа					
мэдэгд					
бодуул					
тэмцэлд					
нисгэ					
гүйлгэ					
тараа					
суралц					
сануул					
сурга					
хийлгэ					
шүтэгд					

ТАНД ТУСЛАМЖ
 Үг бүхэн утгатай байдаг учраас үгийг утгат хэсгээр задлан ямар хэвд байгааг тодруулж болно. Хэвийн дагаврыг үгийн язгуур үндсээс салгаж хараарай. Тухайлбал: Инээлгэ гэдэг үгийн язгуур инээ – лгэ бүтээвэр нэмэхээр тухайн үйлийг өөрөө хийгээгүй бусдаар үйлдүүлж байгааг анхаарч, үүсэж байгаа утгаар нь нөхцөлийг

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Дасгал 2 Хэвийн дагавраар хувилгая.

Алхам 1 -уул² дагавартай үгсийн хувилалыг ажиглаарай.

Эгшгээр төгссөн үгс					Гийгүүлэгчээр төгссөн үгс				
чануул	магтуул	дүгнүүл	үзүүл	зүсүүл	олуул	өмсүүл	баяс	ихдүүл	шүүрүүл
ᠴᠢᠨᠠᠭᠤ	ᠮᠠᠭᠲᠤᠭᠤ	ᠳᠦᠭᠦᠨᠠᠭᠤ	ᠦᠵᠢᠭᠤ	ᠵᠦᠰᠤᠭᠤ	ᠣᠯᠤᠭᠤ	ᠥᠮᠰᠤᠭᠤ	ᠪᠠᠶᠤᠰ	ᠶᠡᠬᠡᠳᠤᠭᠤ	ᠰᠢᠭᠦᠷᠤᠭᠤ
Шууд залгана.					ᠳ				
ᠴᠢᠨᠠᠭᠤ	ᠮᠠᠭᠲᠤᠭᠤ	ᠳᠦᠭᠡ	ᠦᠵᠡ	ᠵᠦᠰᠡ	ᠣᠯᠡᠭᠡ	ᠥᠮᠰᠡᠭᠡ	ᠪᠠᠶᠤᠰ	ᠶᠡᠬᠡᠳᠤᠭᠡ	ᠰᠢᠭᠦᠷᠡᠭᠡ
ᠴᠢᠨᠠᠭᠤ	ᠮᠠᠭᠲᠤᠭᠤ	ᠳᠦᠭᠡᠨᠠᠭᠤ	ᠦᠵᠢᠭᠤ	ᠵᠦᠰᠤᠭᠤ	ᠣᠯᠤᠭᠤ	ᠥᠮᠰᠤᠭᠤ	ᠪᠠᠶᠤᠰ	ᠶᠡᠬᠡᠳᠤᠭᠤ	ᠰᠢᠭᠦᠷᠤᠭᠤ

ТАНД ТУСЛАМЖ

Хувилгагч үсгээр эхэлсэн энэхүү дагаврыг эгшгээр төгссөн үгэнд шууд, гийгүүлэгчээр төгссөн үгэнд “гэдэс” жийрэглэж хувилгана. “д” гийгүүлэгчээр төгссөн үгэнд гэдэс жийрэглэн хувилахдаа дэвсгэр “д” хэвтээ “д” болон

Алхам 2 Дараах үгсийн үндсэнд бусдаар үйлдүүлэх хэвийн -уул² дагаврыг залгаарай.

Эгшгээр төгссөн үгс					Гийгүүлэгчээр төгссөн үгс				
хазуул	дэлгэрүүл	нэхүүл	мэдүүл	жигнүүл	хайлуул	урсуул	дадуул	наадуул	чирүүл
ᠬᠠᠵᠤᠭᠤ	ᠳᠡᠯᠭᠡᠷᠦᠭᠤ	ᠨᠡᠬᠦᠭᠤ	ᠮᠡᠳᠦᠭᠤ	ᠵᠢᠭᠢᠨᠦᠭᠤ	ᠬᠠᠶᠢᠯᠠᠭᠤ	ᠤᠷᠰᠤᠭᠤ	ᠳᠠᠳᠤᠭᠤ	ᠨᠠᠶᠠᠳᠤᠭᠤ	ᠴᠢᠷᠦᠭᠤ
Шууд залгана.					ᠳ				
ᠬᠠᠵᠡ	ᠳᠡᠯᠭᠡ	ᠨᠡᠬᠡ	ᠮᠡᠳᠡ	ᠵᠢᠭᠢᠨ	ᠬᠠᠶᠢᠯᠠ	ᠤᠷᠰᠡ	ᠳᠠᠳᠤ	ᠨᠠᠶᠠ	ᠴᠢᠷᠡ

Алхам 4 -лт, лд дагавраар ялгааг бодож хувилгаарай.

Наалд	наа - лд	ᠨᠠᠭᠠᠯᠳᠤ	ᠨᠠᠭᠠ	ᠨᠠᠭᠠ	ᠨᠠᠭᠠ	ᠨᠠᠭᠠ	ᠨᠠᠭᠠ
Тааралд	таар - лд	ᠲᠠᠭᠠᠷᠠᠯᠳᠤ	ᠲᠠᠭᠠᠷ	ᠲᠠᠭᠠᠷ	ᠲᠠᠭᠠᠷ	ᠲᠠᠭᠠᠷ	ᠲᠠᠭᠠᠷ
Зохилд	зохи - лд	ᠵᠣᠬᠢᠯᠳᠤ	ᠵᠣᠬᠢ	ᠵᠣᠬᠢ	ᠵᠣᠬᠢ	ᠵᠣᠬᠢ	ᠵᠣᠬᠢ
Тохиолд	тохио - лд	ᠲᠣᠬᠢᠣᠯᠳᠤ	ᠲᠣᠬᠢᠣ	ᠲᠣᠬᠢᠣ	ᠲᠣᠬᠢᠣ	ᠲᠣᠬᠢᠣ	ᠲᠣᠬᠢᠣ
Тулалд	тул - лд	ᠲᠤᠯᠠᠯᠳᠤ	ᠲᠤᠯ	ᠲᠤᠯ	ᠲᠤᠯ	ᠲᠤᠯ	ᠲᠤᠯ
Зодолд	зод - лд	ᠵᠣᠳᠣᠯᠳᠤ	ᠵᠣᠳ	ᠵᠣᠳ	ᠵᠣᠳ	ᠵᠣᠳ	ᠵᠣᠳ

ТАНД ТУСЛАМЖ

Бусадтай хамтран үйлдэх хэвийн -лд дагавартай үг тухайн үйлийн хамтран хийж байгаа утга илтгэнэ. Гийгүүлэгчээр төгссөн үгэнд залгахдаа гэдэс жийрэглэнэ.

Алхам 5 Бусдаар үйлдүүлэх хэвийн -лга дагавар залгаж, холбоо үгийг гүйцээе.

ᠬᠠᠵᠤᠭᠤ	ᠳᠡᠯᠭᠡᠷᠦᠭᠤ	ᠨᠡᠬᠦᠭᠤ	ᠮᠡᠳᠦᠭᠤ	ᠵᠢᠭᠢᠨᠦᠭᠤ	ᠬᠠᠶᠢᠯᠠᠭᠤ	ᠤᠷᠰᠤᠭᠤ	ᠳᠠᠳᠤᠭᠤ	ᠨᠠᠶᠠᠳᠤᠭᠤ	ᠴᠢᠷᠦᠭᠤ
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....

ТАНД ТУСЛАМЖ

-лга дагавар 2 хувилбартай. Эгшгээр төгссөн үгэнд шууд залгана.

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Агуулгын товч тайлбар: Үйл үгийн байдлын дагавар түүний ангилал, дагавар тус бүрийн утга, үүргийг судална. Үгсийг байдлын дагавраар хувилгаж, утгын төсөөтэй шинжээр нь дагаврын утгыг тогтооно.

Дасгал 1 Хэвийн дагавруудыг танья.

Алхам 1 Байдлын дагаврыг утгаар нь тохируулж, харгалзуулаарай.

Бүр мөсөн үйлдэх байдал	Хоромхон үйлдэх байдал		
Олноороо үйлдэх байдал	Түр үйлдэх байдал		

ТАНД ТУСЛАМЖ
 Үгийн язгуур, үндсэнд бүтээврийг залгаж, дагавар бүрийн утгыг ойлгож болно. Тухайлбал: хар**чих**, хар**зна**, хар**цгаа**, хар**схий** Харах үйл түр үү?, хоромхон хугацаанд уу? олноороо үйлдсэн үү? гэдгийг ойлгож болно.

Алхам 2 Байдлын дагаврыг хувилгагч, эс хувилгагчаар нь ангилж, тэмдэглэе.

ҮЙЛ ҮГИЙН БАЙДЛЫН ДАГАВАР						
Нөхцөлийн нэр	Бүр мөсөн үйлдэх байдлын дагавар	Түр үйлдэх байдлын дагавар	Олноороо үйлдэх байдлын дагавар			Эрчимтэй үйлдэх байдлын дагавар
Нөхцөл						
Одоогийн дуудлага	-чих	-зана ²	-цгаа ⁴			-схий
Хувилгах нөхцөл						
Эс хувилгах нөхцөл						
Жишээ үгс						

Алхам 3 Байдлын дагавартай үгсийн араар зураарай

Алхам 4 Бүлэг үгс ямар утга илтгэж байна вэ?

- А. Тухайн үйлийг маш эрчимтэй хийж байна.
- Б. Тухайн үйлийг олноороо хийж байна.
- В. Тухайн үйлийг түр үйлдэж байна.

Үйл үгийн байдлын дагаврыг бичиж суръя.

Сурагчийн нэр: ..... Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Алхам 5 Дараах үгсийг бүрмөсөн үйлдэх байдлын дагавраар хувилгаарай.

багад	.....	ол	.....
дад	.....	ангил	.....
сөгд	.....	хугал	.....
уйд	.....	цоол	.....

Олон үгэнд тухайн нөхцөлийг залгаж тэр бүтээврийн утгыг таньж болно. Тухайлбал: Сана – санасхий, дуулсхий, тоглосхий тухайн үйл нь хоромхон зуур болсон болоод л өнгөрч бай үйлийн утга илтгэж байгааг таньж болно.

Алхам 6 Байдлын дагаврыг үндэсний бичгээр бичээрэй.

Жич: Яв, ир, оч, гар, тарь, бод, мэд, үйлд, сонс... гэх мэт үйл үгс нь **энгийн үйлдэх байдал**д байна. Учир нь тухайн үйл үгс дээрх байдлын дагавруудын аль нэгээр хувилаагүй байна. Үндсээрээ байгаа үйл үг бүхэн энгийн үйлдэх байдалд байна.

Алхам 7 Өгсөн үг байдлын ямар дагавартай байгааг хүснэгтэд тэмдэглээрэй.

Байдлын дагавар	Энгийн үйлдэх байдал	Бүрмөсөн үйлдэх байдал	Түр үйлдэх байдал	Олноороо үйлдэх байдал	Эрчимтэй үйлдэх байдал
Жишээ					
олсхий					
жагсчих					
мэд					
бодцгоо					
тэмцсхий					
нисчих					
гүйсхий					
тарцгаа					
сурчих					
саназна					
сурцгаа					
хий					
шүтсхий					

ТАНД ТУСЛАМЖ
Байдлын дагаврыг үгийн язгуур үндсээс салгаж хараарай. Тухайлбал: бэлдчих гэдэг үгийн язгуур бэлд – чих бүтээвэр нэмэхээр тухайн үйлийг хийгээд дуусгачих гэсэн утга илтгэж байна. Илтгэж байгаа утгаар нь нөхцөлийг таниарай.

Алхам 8 Дараах үгсээс байдлын дагавартай үгсийг ялгаж бичээрэй.

Ажиллах үгс: Хүс, аньчих, явцгаа, хүлээзнэ, өлгө, дадчих, уншсхий, чирцгээ, харзна, гүйцээчих, бодцгоо, ав, хэлцгээ, дуулчих, инээсхий, харцгаа, хөвчих, хоцорсхий, шүт, өгцгөө, өг

Энгийн үйлдэх байдал	Бүрмөсөн үйлдэх байдал	Түр үйлдэх байдал	Олноороо үйлдэх байдал	Эрчимтэй үйлдэх байдал

Дасгал 2 Байдлын дагавраар хувилгая.

Алхам 1 Байдлын дагавраар хувилсан үгсийг олж тэмдэглээрэй.

ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ	ᠠᠨᠨᠢᠭᠡᠨ
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ТАНД ТУСЛАМЖ
Байдлын дагавар – **чих, -зна, -цгаа⁴, -схий.** Нөхцөлийн хувилбараа өмнөх дасгалаас хараарай.

Үйл үгийн байдлын дагаврыг бичиж суръя.

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Алхам 2 Дараах үгсийг байдлын дагавраар хувилгаарай.

Энгийн үйлдэх байдал	0	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ
Эгшгээр төгссөн үгс						Гийгүүлэгчээр төгссөн үгс					
Бүрмөсөн үйлдэх байдал	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ									
Түр үйлдэх байдал	ᠠᠨᠢ										
Олноороо үйлдэх байдал	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ									
Эрчимтэй үйлдэх байдал	ᠠᠨᠢ										

ТАНД ТУСЛАМЖ
ХУВИЛГАГЧ ҮСЭГ - ЯГАНМОЛОР буюу Я,Г,Н,М,Л гийгүүлэгчээр эхэлсэн дагавар, нөхцөл
ЭС ХУВИЛГАГЧ ҮСЭГ - **ЖИЧБУСАДХОТ** буюу **Ж, Ч,Б,С,Д,Х,Т**
 Байдлын дагавар - чих, - зна, - цага⁴, - схий. Эдгээр дагаврууд эс хувилгагч үсгээр эхэлсэн дагавар байгааг анхаараарай.

Алхам 3 Дараах үгсэд – чих дагаврыг залгаж бичээрэй.

Эгшгээр төгссөн үгс						Гийгүүлэгчээр төгссөн үгс					
Өөрөө үйлдэх хэв	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ
Бүрмөсөн үйлдэх байдал	ᠠᠨᠢ	ᠠᠨᠢ									

ТАНД ТУСЛАМЖ
 Байдлын дагавар - чих, - дагаврууд **ЭС хувилгагч үсгээр** эхэлсэн дагавар тул эгшиг болон гийгүүлэгчээр төгссөн үгэнд шууд залгана.

Алхам 4 Бүрмөсөн үйлдэх байдлын -чих дагавар залгаж, холбоо үгийг гүйцээе.

ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....

ТАНД ТУСЛАМЖ
 -чих дагавар эр, эм үгэнд залгаж бичих 2 хувилбартай.

Алхам 5 Дараах үгсийг – схий дагавраар хувилгаарай.

ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....
 ᠠᠨᠢ .....

Үгс: Шингэнэ, эрнэ, найгана, зүтгэнэ, дэмнэнэ, тулгана, угтана, цавбчина .
 Цагаан төгсгөх -на⁴ нөхцөлтэй үгсийн араас – схий дагаврыг шууд залгаарай.

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Үндэсний бичгээс уншихдаа:

1. Эр үгийн “г”, эр үгийн “х” үсгээр тухайн үгийг эр үг, эм үг эсэхийг таньж болно. **ᠭᠣᠨᠢ** ᠭ сурга **ᠬᠤᠨᠢ** сурах
2. Үгийн эцэст урт сүүл байвал сүүл “н”-ээр төгссөн үг, богино сүүл бол эр үгийн “г”-гээр төгссөн үг байна. Үсгийн зурлагын урт, богиныг анхаарч хараарай. **ᠭᠣᠨᠢᠨ** сураг **ᠭᠣᠨ** сонин

Даалгавар

1 Дасгал 2

Алхам 1. Холбоо үгсийг уншъя. Холбоо үг- галигаар Хөрвүүлж бичээрэй.

ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ
 ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ
 ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ
 ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ
 ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ
 ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ
 ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ

Сурху гэдэг үгэ .....
 Сайн мэдэхү .....
 Нигэ үндүсү тэй .....
 Олан байн-а .....
 Сургагули ду сурдаг .....
 Суругчи болху .....
 Үгэс-үн үндүсү .....

Алхам 2 Хөрвүүлж бичээрэй.

ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ
 ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ
 ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ
 ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ
 ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ
 ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ
 ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ ᠭᠣᠨᠢ

.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

Түслэмж: Үүссэнийг, сургах, сураг, сураглах, эдгээр, баримтална.

Алхам 3 Эхэд тодруулсан үгсийг алдаагүй хичээнгүй бичээрэй.

.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Үндэсний бичгээс уншихдаа:

1. Эм үгийн “х”, “г”-тэй үгийг уншихдаа арын үгтэй холбож, үгийн утгыг бодож зөв унших хэрэгтэй. **ᠠᠨᠠ** **ᠠᠨᠢ** гэгээн гэрэл **ᠠᠨᠢ** **ᠠᠨᠢ** хээр тал
2. Дармал бичгээс уншихдаа үгийн төсгөлийн “с” гийгүүлэгчийг эр үгийн “-г” гийгүүлэгчийг анхаарч уншаарай. **ᠠᠨᠠᠭ** зориг **ᠠᠨᠠᠭ** улс

Даалгавар

1 Дасгал 3

Алхам 1. Холбоо үгсийг уншъя.

Хөрвүүлж бичээрэй.

ᠠᠨᠠ ᠠᠨᠢ
ᠠᠨᠢ ᠠᠨᠠ
ᠠᠨᠢ ᠠᠨᠢ
ᠠᠨᠠ ᠠᠨᠠ
ᠠᠨᠢ ᠠᠨᠢ
ᠠᠨᠠ ᠠᠨᠠ
ᠠᠨᠢ ᠠᠨᠢ
ᠠᠨᠠ ᠠᠨᠠ

.....

.....

.....

.....

Алхам 2

Эхийг бичмэл тигээр хичээнгүй бичээрэй.

ᠠᠨᠠ ᠠᠨᠢ
ᠠᠨᠢ ᠠᠨᠠ
ᠠᠨᠢ ᠠᠨᠢ
ᠠᠨᠠ ᠠᠨᠠ
ᠠᠨᠢ ᠠᠨᠢ
ᠠᠨᠠ ᠠᠨᠠ
ᠠᠨᠢ ᠠᠨᠢ
ᠠᠨᠠ ᠠᠨᠠ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Тодруулсан үгс: Дэндүү, өгүүлэв

Алхам 3 Эхээс үйл үгсийг ялгаж, төгсгөлөөр нь бүлэглэж бичээрэй.

Эгшгээр төгссөн үгс

Гийгүүлэгчээр төгссөн үгс

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Үйл үгийн 3 дахь хувилал нь холбох нөхцөл. Холбох нөхцөлүүд өгүүлбэр төгсгөхгүй.

1. – аа үгүй /-га үгүй/,/-гэ үгүй/ - хэмээн үндэсний бичигт тэмдэглэнэ.
2. -даг, -дэг нөхцөлийг - гэж бичнэ. Эр эм үгэнд залгах хувилбартай тул, тухайн хувилгах үгээ анхаарах хэрэгтэй.
3. -маар⁴ нөхцөлийг - гэж бичнэ. Холбох эгшгийн дүрмээр “гэдэс” жийрэглэнэ.

Даалгавар

1 Дасгал 1

Алхам 1. Язгууруудыг хөрвүүлж бичээрэй.

					.....
—	—	—	—	—	.....
					.....
—	—	—	—	—	.....
					.....
—	—	—	—	—	.....

Алхам 2 Нөхцөлтэй үгсийг

бүтцээр задлан хичээнгүй бичээрэй.

Тусламж:

—	

Алхам 3.

1. Багши ирэгэ үгэй.
2. Суругчид бичигэ үгэй.
3. Гэр- тү – бэн оруг-а-үгэй.
4. Найиза-ду хэлэгэ үгэй.
5. Би хараг-а үгэй.

.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....

Алхам 4 Дараах үгсийг зөв уншиж, хөрвүүлэгтэй нь харгалзуулаарай.

1	2	3	4	5
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—

А. Хар- хардаг	А. 1А, 2Б, 3В, 4Г, 5Д
Б. Бич- бичдэг	Б. 1Г, 2Д, 3А, 4Б, 5В
В. Ир- ирдэг	В. 1В, 2Б, 3А, 4Г, 5Д
Г. Хэл-хэлдэг	Г. 1В, 2Б, 3Д, 4Г, 5А
Д. Ор-ордог	Д. 1А, 2Б, 3Д, 4Г, 5В

Алхам 5 Дараах үгсээс ижил хувилалтай үгсийг ялгаж, хичээнгүй бичээрэй.

—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—

Тусламж: -маар⁴ нөхцөл

Дууссан: .....он .....сар .....өдөр

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

1. Эгшгээр төгссөн үйл язгуур үндсэд бүтээвэр залгаж бичихдээ үгийн **төгсгөлийн эгшиг дунд орсон хэлбэрт** шилжинэ.
2. Нөхцөлтэй үйл язгуурыг бүтээвэрээр задалж бичихдээ эгшгээр төгссөн үйл язгуурын эцсийн эгшгийг адагт орох хэлбэрт бичих ёстой.
3. – х /-ху, хү/ - **ᠬᠣ** - **ᠬᠡ**
4. –маар4 /-мар4/ - **ᠮᠠᠷ**
5. -гч бүтээвэр эь эр эм үгэнд дагуулан бичих хувилбартай. / -гчи2/

ᠬᠣᠬᠣ   ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ   ᠬᠣᠮᠠᠷ   ᠬᠣᠮᠠᠷᠠᠭ
 ᠬᠡᠬᠡ   ᠬᠡᠬᠡᠬᠡ   ᠮᠠᠮᠠᠷ   ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ

1 Дасгал 2

Алхам 1. Дараах үгсийг уншиж, хичээнгүй зөв бичээрэй.

ᠬᠣ	ᠬᠡ	ᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ

Алхам 2. Дараах үйл үгсийн язгуурыг хөрвүүлж, хичээнгүй бичээрэй.

А	Б	В	Г	Д	Хөрвүүлж бичээрэй.	Хичээнгүй бичээрэй.
ᠬᠣ	ᠬᠡ	ᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	.....	.....
—	—	—	—	—	.....	.....
ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	.....	.....

Алхам 3 Үгсийг уншиж, холбоо үгсийг зөв харгалзуулаарай.

1	2	3	4	5	А	Б	В	Г	Д	А. 1А, 2Б, 3В, 4Г, 5Д
ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣ	ᠬᠡ	ᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	Б. 1Г, 2Д, 3А, 4Б, 5В
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	В. 1Д, 2Б, 3А, 4Г, 5В
ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	Г. 1Д, 2Б, 3А, 4В, 5Г
ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣ	ᠬᠣᠬᠣᠬᠣ	ᠮᠠᠮᠠᠷ	ᠮᠠᠮᠠᠷᠠᠭ	ᠬᠣᠬᠣ	Д. 1А, 2Б, 3Д, 4Г, 5В

Алхам 4 Дээрх алхам бүрт ажилласан үйл үгсийн төгсгөлийг ажиглаарай.

1. Эгшгээр төгссөн үйл үгс үү?
2. Гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үгс үү?

ХАРИУЛТ: ..... Ийм төгсгөлтэй үйл язгуур үндсэнд **ҮЙЛИЙН бүх дагавар нөхцөлийг** .....залгаж бичнэ.

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

1. Үйл үгийн язгуур эгшгээр ба гийгүүлэгчээр төгсөнө.
2. Эгшгээр төгссөн үйл язгуур үндсэд үйлийн бүх дагавар нөхцөлийг ШУУД залгаж бичнэ.
3. Эгшгээр төгссөн үйл язгуур үндсэнд 2 хувилбартай нөхцөлийг эгшиг зохицох ёсны дагуу залгаж бичнэ.

Өнгөрсөн
цагаар
холбох –

-сан⁴

Эм үг

Эр үг

Даалгавар

1 Дасгал 3

Алхам 1. Галигаас хөрвүүлж бичээрэй.

ТУСЛАМЖ: Ург-а – уурга

Ург-а

Адугучин хүмүн ург-а-бан
нандингнан шитүжү, бэлгэ
дэмбэрил, хорйи-а цэгэр-и нарин
баридаг йосу-таи. Ург-а-бан гэр-
эчэ барагун хойиши, мал
гисигүлхү үгэи газар талбигад,
хуйиби-йи-ни абчу, унин-ду
хабчигулдаг.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

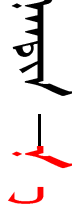
.....

Алхам 2. Дээрх эхээс үйл үгсийг ялгаж, төгсгөлөөр нь бүлэглээрэй.

Эгшгээр төгссөн үйл язгуур

Гийгүүлэгчээр төгссөн үйл язгуур

Тусламж:

Эгшгээр
төгссөн
үйл
язгуур

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Алхам 3 Алхам хоёрт бүлэглэсэн, эгшгээр төгссөн үйл язгуур үндсийг тохирох нөхцөлөөр хувилгаарай.

Өнгөрсөн цагаар холбох	Одоо үргэлжлэх	Одоо давтагдах	Энгийн ирээдэй цаг	Боломжит
-сан ⁴	-аа ⁴	-даг ⁴	-х	-маар ⁴

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Тусламж: Зарим нөхцөл 2 хувилбартай. Эр эм үгийг харгалзан залгана.

Дууссан: .....он .....сар .....өдөр

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

1. Галигаас хөрвүүлж бичихдээ – зураас татсан бол тусд нь бичнэ.
2. йа йо йу йө гэж галигалсан бол я, е, ё, ю - гаар бичнэ.
3. йи гэж галигласан байвал давхар шилбээр бичнэ. Үйл үгийн язгуур эгшгээр ба гийгүүлэгчээр төгсөнө.
4. -ду гэж байвал хэвтээ –д, ту гэж байвал босоо –т гээр бичнэ.
5. Эгшгээр төгссөн үйл язгуур үндсэнд 2 хувилбартай нөхцөлийг эгшиг зохицох ёсны дагуу залгаж бичнэ.
6. Эгшгээр төгссөн бүх үгэнд үйлийн бүх нөхцөлийг шууд залгаж бичнэ.

Даалгавар

1 Дасгал 4

Алхам 4. Галигаас хөрвүүлж бичээрэй.

ТУСЛАМЖ: Ург-а – уурга

Ург-а
Ург-а дэгэгүр алхуху-йи
цэгэрлэн-э. Адугун-у-бан таргу хүчү-
йи тогтагаху, бэлчигэр-тү тогтагун
байиху-йи эрхимлэжү, намур-ун цаг-
ту махир ург-а барیداг бол, хабур
гэгүү сагад үгэи унагалаху-йи
бэлгэдэжү шилугун ург-а барیداг
йосу монггул-ун зарим нутуг-ту буи.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Алхам 5. Дээрх эхээс үйл үгсийг ялгаж, бүтээврээр задалж бичээрэй.

Эгшгээр төгссөн үйл язгуур

Тусламж:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Алхам 6 Эгшгээр төгссөн үйл язгуур үндсийг холбох нөхцөлөөр хувилгаарай.

ТОДОТГОН ХОЛБОХ НӨХЦӨЛ						
Өнгөрсөн цагаар холбох	Одоо үргэлжлэх	Одоо давтагдах	Энгийн ирээдэй цаг	Боломжит	Хэр хэмжээ	
-сан ⁴	-аа ⁴	-даг ⁴	-х	-маар ⁴	-хуйц, -хүйц	-гч

Тусламж: 2 хувилбартай нөхцөлийг эр эм үгийг харгалзан залгана.

Дууссан: .....он .....сар .....өдөр

Сурагчийн нэр: .....

Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Үйл үгийн 3 дахь хувилал нь төгсгөх нөхцөл. Төгсгөх нөхцөлүүд өгүүлбэр төгсгөнө.

1. – аа үгүй /-га үгүй/,/-гэ үгүй/ – хэмээн үндэсний бичигт тэмдэглэнэ.
2. -даг, -дэг нөхцөлийг – гэж бичнэ. Эр эм үгэнд залгах хувилбартай тул, тухайн хувилгах үгээ анхаарах хэрэгтэй.
3. -маар⁴ нөхцөлийг – гэж бичнэ. Холбох эгшгийн дүрмээр “гэдэс” жийрэглэнэ.

Даалгавар

1 Дасгал 1

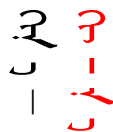
Алхам 1. Язгууруудыг хөрвүүлж бичээрэй.

						.....
						.....
						.....
						.....

Алхам 2 Нөхцөлтэй үгсийг

бүтцээр задлан хичээнгүй

Тусламж:

Алхам 3.

1. Багши ажил-ийан хин-э.
2. Суругчид анги-уругу-бан йабун-а.
3. Гэр-ийэн засан-а.
4. Гэр-тү-бэн харин-а.
5. Би жируг жирун-а.
6. Хогула-бан идэн-э.

.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Алхам 4 Дараах үгсийг зөв уншиж, хөрвүүлэгтэй нь харгалзуулаарай.

1	2	3	4	5	6

- А. Ид- идэв
- Б. Яв- явав
- В. Хий- хийв
- Г. Харь- харив
- Д. Зур- зурав
- Е. Зас- засав

- А. 1А, 2Б, 3В, 4Г, 5Е, 6Д
- Б. 1Г, 2Д, 3А, 4Б, 5Д, 6Е
- В. 1В, 2Б, 3А, 4Е, 5Д, 6Г
- Г. 1В, 2Б, 3Е, 4Г, 5Д, 6А
- Д. 1А, 2Е, 3Д, 4Г, 5В, 6Б
- Е. 1А, 2Г, 3Д, 4Б, 5Е, 6В

Алхам 5 Дараах үгсээс ижил хувилалтай үгсийг ялгаж, хичээнгүй бичээрэй.

Тусламж: -жээ⁴ нөхцөл
 -лаа⁴ нөхцөл
 -я,е,ё,ю нөхцөл

.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....	.....
-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

1. Эгшгээр төгссөн үйл язгуур үндсэд үйлийн бүх дагавар нөхцөлийг ШУУД залгаж бичнэ.
2. -лаа, -на4 нөхцөлүүдийг эгшгээр төгссөн үйл язгуур үндсэд шууд, гийгүүлэгчээр төгссөн үйл язгуур үндсэд гэдэс, үе жийрэглэнэ.
3. “**ᠵ**” /-жу, жү/ нөхцөлийг эгшиг болон зөөлөн дэвсгэр гийгүүлэгчээр төгссөн үйл язгуур, үндсэд “**ᠵ**” /-чу, чү/ нөхцөлийг хатуу дэвсгэрээр төгссөн үйл язгуур, үндсэд шууд залгаж бичнэ.

Зөөлөн дэвсгэр үсэг – “**ᠵ**” **НАМЛАНГ** яабужу /явж/, мэдэжү /мэдэж/, болжү /болж/, сийлжү /сийлж/ **ᠵᠠᠮᠯᠠᠨᠭ** · **ᠵᠠᠶ᠋ᠪᠤᠵᠤ** · **ᠵᠡᠮᠡᠳᠡᠵᠤ** · **ᠵᠣᠯᠵᠢ** · **ᠰᠢᠶᠢᠯᠵᠢ**

Хатуу дэвсгэр үсэг – “**ᠵ**” **БАГАРСАД** гарчу /гарч/, эгүрчү/үүрч/, абчу/авч/, өгчү/өгч/, **ᠵᠠᠷᠴᠢ** · **ᠵᠡᠭᠦᠷᠴᠢ** · **ᠵᠠᠪᠴᠢ** · **ᠵᠡᠭᠦᠳᠡᠵᠢ**

Эр эм үгийг харгалзан хувилгах бүтээврүүд 2 хувилбартай. Жишээ нь: санаад, хэлээд, санасаар, хэлсээр/ **ᠰᠠᠨᠠᠭᠠᠳᠠ** · **ᠬᠡᠯᠡᠭᠡᠳᠠ** · **ᠰᠠᠨᠠᠰᠠᠶᠠᠷ** · **ᠬᠡᠯᠡᠰᠡᠶᠢᠷ** · **ᠬᠡᠯᠡᠰᠡᠶᠢᠷ**

Даалгавар

1 Дасгал 3

Алхам 1. Галигаас хөрвүүлж бичээрэй. Зорилг-а-тай болуи-а

Ирэгэдүй-дү хэн болху-йи-бан сайин бодугараи. Чи амидурал-ун-ийан зорилг-а, зорилта-ий забал бичи. Бусуд ни чу бичиг. Тэдэ баса зорилг-а-даган хүрүгэсэи. Зорилта-бан тодурхаи болгаи-а. Йэхэ зүйил, тому үр-э дүнг-дү зорисугаи. Агуу тому зорилг-а-бар амжилта-ду хүрүгсэн тухаи уншигтун, судулугтун.

.....

.....

.....

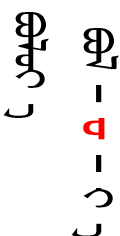
.....

.....

.....

Алхам 2. Дээрх эхээс үйл үгсийг ялгаж, төгсгөлөөр нь бүлэглээрэй. Эгшгээр төгссөн үйл язгуур Гийгүүлэгчээр төгссөн үйл язгуур

Тусламж:

Гийгүүлэгчээр төгссөн үйл язгуур -я хувилгах үсгээр эхэлсэн нөхцөл

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Алхам 3 Алхам хоёрт бүлэглэсэн, эгшгээр төгссөн үйл язгуур үндсийг цагаар төгсгөх нөхцөлөөр хувилгаарай.

Нөхцөлийн нэр	ЦАГААР ТӨГСГӨХ НӨХЦӨЛ			
	Ирээдүй, одоо цаг	Өнгөрсөн цаг		
Нөхцөл	ᠠ	ᠡ	ᠢ	ᠣ
Одоогийн дуудлага	-на4	-в	-лаа4	-жээ -чээ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Сурагчийн нэр: ..... Эхэлсэн: ..... он ..... сар ..... өдөр

Дасгал 4 Үйлийн нөхцөлөөр хувилгах чадвар

Алхам 1 Шүлгийг уншиж, үйл язгуурыг ялгаж бичээрэй.

Ялгах үйл үгс: Илгээ, бүдгэр, үз, бол, яв... Үйл үгсийг бүтцээр задлаарай

1. **Үлснийг үзсэн**
 2. **Үлснийг үзсэн**
 3. **Үлснийг үзсэн**
 4. **Үлснийг үзсэн**
 5. **Үлснийг үзсэн**
 6. **Үлснийг үзсэн**
 7. **Үлснийг үзсэн**
 8. **Үлснийг үзсэн**
 9. **Үлснийг үзсэн**
 10. **Үлснийг үзсэн**

Алхам 2 Ялгасан үйл язгуур үндсийг холбох буюу төгсгөх нөхцөлөөр хувилгаарай.

Үйл үгийн **холбох нөхцөл** /Сурах бичгийн 71-72, 93-94 дүгээр талаас /, Үйл үгийн **төгсгөх нөхцөлийг** сурах бичгийн /116, 134-135 дугаар талаас / хараарай. **Холбох нөхцөлөөр хувилгаарай.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Төгсгөх нөхцөлөөр хувилгаарай.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....